

Akkad dilindəki tıppu və ərəb dilindəki ātu sözlərinin semantik təhlili: “vermək”dən “tamamlamaq”a qədər

Ənənəvi ərəb qrammatikasında (أتى) *ātu* feilinə adətən “*vermək*”, “*gətirmək*”, “*təqdim etmək*” mənası verilir. Lakin PaNi metodologiyası ilə aparılan dərin dil və kontekstual təhlil göstərir ki, bu tərcümə bir çox hallarda problemidir. Bu vəziyyəti izah etmək üçün Qurandakı 2:23 ayəsini misal gətirək — burada ənənəvi tərcümə məntiq baxımından suallar doğurur:

əl-Bəqərə surəsi, 23-cü ayə:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ «اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ»

*«va 'In Kuntum Fī Raybin Mimmā Nazzalnā 'Alā 'Abdinā Fa'tū
Bisūratin Min Mithlihi Wa Ad'ū Shuhadā'akum Min Dūni Al-Lahi 'In Kuntum Şādiqīna»*

«Əgər bəndəmizə nazil etdiklərimiz barədə şübhəniz varsa, siz də onun kimi bir surə gətirin! Əgər haqlısınızsa, onda Allahdan başqa bütün şahidlərinizi də çağırın!»

Ərəb mətnində olan آتوا (*atū*) sözü «*gətirin*» deyə tərcümə edilmişdir. Amma sual yaranır: kimə gətirilsin? Allaha?

Bu cümlə tamamlanmamış təsir bağışlayır və bu da semantik qeyri-müəyyənlik yaradır,

məntiqdə qırılma yaradır.

əl-Bəqərə surəsi, 53-cü ayə:

«وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ»

«*va 'Idh 'ataynā mūsá al-kitāba wa al-furqāna la'allakum tahtadūna*»
«*O zaman biz musaya kitabı və fərqanı verdik ki, bəlkə doğru yola yönələsiniz.*»

Ənənəvi tərcümədə آتَيْنَا (ətəynə) söz «*vermək*» və ya «*təqdim edilmə*» kimi izah olunur.

İndi isə, PaNİ metodu ilə tərcümə edək

Əgər أَتَا (*atū*) burada “*tamamlayın*”, “*sonuna çatdırın*” mənasında başa düşülsə, cümlənin məntiqi tamamlanır və fikir aydın olmur: bərabər ədəbi və ya ritorik bir mətn tamamlamağa çağırışdır.

Sözün yenidən qavranılması, sözün dərin semantikasına — *başə çatdırma, sonlandırma*

mənasına uyğun gəlir və akkad dilindəki tippu (𒌶 𒌶) anlayışı ilə paralellər təşkil edir.

tippu — bir şeyin üzərində iz qoyulmuş, təsbit olunmuş yazı lövhəsidir, yəni son formaya çatdırılmış mesajdır.

Təlim mərhələsi — “basma” prosesi

Akkad dilindəki tippu sözü **t-p-p** kökündən gəlir və “**yazılı lövhə**” kimi tərcümə verilir, lakin, unutmaq olmaz ki, akkad dili də fel dilidir və biz onu yenidən mənalandırmalıyıq.. Şagirdlər

edubba-da (𒂍 𒅗 𒅗 — “lövhe evi”) yavaş-yavaş və diqqətlə işarələri gil üzərinə basırdılar.

Lakin katiblər artıq sürətli yazmağı bacarırdılar və onlar iş başında olduqda səs gəlirdi: «**tupp-**

tupp». Buradan da akkad dilindəki **tippu** (𒌶 𒌶) — «iz qoyma» və ya «iz qoymaqla səthdə

fiks etmə» mənasını verən mənə qaynaqlanır. Bu, məlumatın üzərinə “**basdırma**” və ya “**iz buraxma**” yolu ilə təsbit olunduğu bir obyektədir. Bu kök konkret şəkildə *iz buraxmaq*,

sabitləşdirmək anlayışını daşıyır. Deməli, əslində **tippu** (𒌶 𒌶) qrammatik olaraq, ism yox,

feldir. Bunu unutmaq olmaz, çünki, mətnin daxili məntiqində felin iştirakı, mətni statik deyil, dinamik obyektə çevirir.

Yekunda: **tippu** (𒌶 𒌶) sadəcə «*yazmaq*» deyil, «*bilginin sabit və toxunula bilən bir formaya gətirilməsi — yəni prosesin nəticəsi və yekunu*» deməkdir.

Ərəb dilində ātu — hərəkətin tamamlanması

Ərəb dilində **’-t-y** kökü adətən **“gəlmək”, “vermək”, “təqdim etmək”** mənasında işlənir. Lakin, biz **tippu** və **ətu** sözlərindəki fonetik səslənməyə diqqət etsək, bunun heç də təsadüfi olmadığı qənaətinə gəlirik. **PaNi** metodologiyası göstərir ki, hüquqi kontekstlərdə bu kökün mənası **“tamamlama”, “nəticəyə çatma”** yönünə keçir. **أَتَى** (**ātu**) sözünün yenidən mənalandırılmış tərcümələrini yuxarıda sadaladığımız ayələrə yerləşdirərək, ayələrin tərcüməsini yoxlayaq:

Sətirin yeni mənasında, cümlənin ümumi məntiqi strukturunu qorumaq məqsədilə, müəyyən sözləri originalda olduğu kimi işlədirəm:

əl-Bəqərə surəsi, 23-cü ayə: **«Əyər əbdimizə nazil-də sübhə içərisindəsinizsə, ayər fəaliyyətinizdə sabitsinizsə, udun Al-lahdan kənar şahidlərinizi və (əbdimizə nazil-in) eyni səviyyəlisini tamamlayın»**

وَإِذْ	wa-ith	onda ki (o an, dərhal)
آتَيْنَا	aataynaa	tamamladıq
مُوسَى	muusaa	musa-ya
الْكِتَابَ	al-kitaab	əl-kitab-ı
وَالْفُرْقَانَ	wal-furqaan	və furkan-ı
لَعَلَّكُمْ	la'allakum	ola bilsin öyrənmiş oldunuz
تَهْتَدُونَ	tah-taduun	məntiq etməyi

əl-Bəqərə surəsi, 53-cü sətir: **«...və onda ki, tamamladıq musaya əl-kitabı, və furkanı ki, ola bilsin öyrənmiş oldunuz məntiq etməyi»**

Yenə də, sual doğuran sözlərdə ilişib qalmamağınızı xahiş edirəm, bu sözlərin hər biri izah olunacaqdır. Hələlik, fokus **أَتَى** (**ātu**)

sözünə olmalıdır.

İndi isə, **ātu** artıq sadəcə ötürmək deyil, prosesi nəticəyə çatdırmaqdır. Bu cür yanaşma sətiri daha məntiqli və qapalı edir. Artıq sətir **kənar suallar doğurmur**.

Gələcəkdə sizə 2/28 təqdim edildikdə, onun başlanğıcındakı “və” bağlayıcısının ənənəvi tərcümələrdə niyə gizlədildiyini, bu sətirin nə üçün kontekstdən qoparılarq müstəqil **“ayə”** kimi təqdim edildiyini, və ümumiyyətlə niyə **“ayə”** yox, **“sətir”** sözünü işlətməyə başladığımı anlayacaqsınız.

PaNi sistemi artıq yüklənir. Bu – sistemin öz metodudur.

...və yaqin ki, sətirdəki **şədiqinə** (صَادِقِينَ), **ud‘ū** (ادْعُوا) sözlərinin tərcüməsi sizə anlaşılmaz oldu? Bəli, bu qanunauyğundur, çünki, Quran sətirləri dişli çarx mexanizmi, canlı, dinamik mətnidir.

Lakin, mən nədənsə başlamalıyam axı? Buna görə də, yaxın oturun.

Maraqlı olacaq...amma, kim dedi ki, asan olacaq?

İstənilən qaranlığa işıq düşəcək, amma, mərhələli. Tərəddüd etməyin.

Rus və ingilis dillərindəki “туп” və type sözləri ilə əlaqə

Rus dilindəki “тип” sözü ilkin olaraq iz, nişan, nümunə mənasında işlənir — bu, sabit bir model, təyin olunmuş xarakteristikadır.

İngilis dilindəki type (yunanca τύπος — “iz, nümunə, çap”) isə şablon, forma, model mənasını verir — bu, həm yaddaşda, həm də maddi müstəvidə “iz buraxan” bir şeydir. Bu sözlər ümumi dil arxetiplərinə işarə edir və “iz”, “nümunə”, “sabit nəticə” kimi anlayışların müxtəlif dillərdə necə mərkəzi yer tutduğunu göstərir.

Nəticə

Akkad dilindəki **tippu** və ərəb dilindəki **ātu** sözlərinin **PaNi** dilçilik metodologiyası ilə təhlili göstərir ki, “iz buraxmaq”, “təsbit etmək” və “hərəkəti sona çatdırmaq” anlayışları arasında dərin bir semantik əlaqə mövcuddur.

Ātu sözünün “**tamamlamaq**”, “**sona çatdırmaq**” mənasında başa düşülməsi Qurandakı 2:23 ayəsindəki semantik qeyri-müəyyənliyi aradan qaldırır, mətni həm məntiq baxımından aydın, həm də qrammatik baxımdan tutarlı edir.

Bu anlayış yalnız qədim dillərdə deyil, müasir dillərdə də əks olunur — rus dilindəki “тип”, ingilis dilindəki type kimi sözlər bunu bildirir. Bu da onu göstərir ki, dil və məna quruluşunda metadil diffuziyası təzahürü mövcuddur.

İndi isə, mövzudan uzaqlaşmadan, növbəti sözə keçək. Burada artıq dayanmaq olmaz, struktur quruluşu davam edir...

bi (ب) - ilə, vasitəsilə

sūratın (صورة) - eynisi, surət, bənzəri

min (من) - -dan, -dən (çıxış mənbəyini bildirir)

mithlihi (مثله) - səviyyəsi, ona bənzər, oxşarı

wa (و) - və

du‘ā (دُعَاء) – sözü təhlil edək
